

Наставно-научном већу
Филозофског факултета у Београду

Изабрани у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације **„Полицијски репресивни апарат нацистичке Немачке и његови домаћи инструменти: Анализа делатности Драгомира Јовановића и Аугуста Мајснера у окупираној Србији (1941–1944)“** кандидата **Радосава Р. Туцовића**, подносимо Већу и надлежним телима Универзитета у Београду следећи извештај:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Радосав Р. Туцовић рођен је 30. децембра 1993. године у Ужицу, где је завршио основну и средњу школу. Основне студије на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду уписао је 2012. године, а дипломирао је 2016. године (просек 8,35), са темом „Помоћни инструмент немачке окупационе репресије: агенти Специјалне Полиције (1941-1944)“. Исте, 2016. године, уписао је мастер студије, које је окончао у јесен 2017. године с просеком 9,83. За мастер рад на тему „Колаборација у Другом светском рату, на примеру сарадње водећих личности Специјалне полиције са Гестапоом (1941-1944)“, добио је награду „Андреј Митровић“, за најбољи мастер рад одбрањен на катедри за Општу савремену историју 2017. године. Докторске студије историје на матичном факултету уписао је фебруара 2018. године, на којима је током студија имао просечну оцену 10,0. Основно поље његовог научног интересовања представљају Други светски рат, окупациони системи, колаборација, репресија, и структуре и системи рада полицијских формација.

Током школске 2018/19. и 2019/20. Радосав Туцовић био је ангажован као демонстратор на предметима „Амерички 20. век“ и „Пропаганда у 20. веку“, на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду. Током 2019. године, део својих обавеза на докторским студијама реализовао је на четворомесечној размени у оквиру „Erasmus +“ програма, на Хумболт универзитету у Берлину, у Институту за историју југоисточне Европе. Током 2020. и 2021. године суделовао је на пројектима Института за савремену историју, Института за новију историју Србије и Института за стратегијска истраживања, који се тичу обележавања годишњице почетка и завршетка Другог светског рата у Југославији. Радосав Туцовић тренутно сарађује са WORCK (Worlds of Related Coercions in Work) организацијом на истраживању принудног рада српских радника у нацистичкој Немачкој.

Радосав Туцовић је аутор неколико научних радова који анализирају окупациони и колаборационистички систем безбедности и његове методе рада током окупације Србије (1941-1944). Његови до сада у науци најзапаженији радови јесу „Агенти Специјалне полиције и начини њиховог деловања у окупираној Србији (1941-1944)“, *Годишњак за друштвену историју*, бр. 24 (2017) и „Collaboration of the Special Police in the implementation of the „Final Solution“ in occupied Serbia (1941-1944)“, *Limes Plus: geopolitički časopis*, br. 2-3 (2018).

Завршена докторска дисертација под насловом „**Полицијски репресивни апарат нацистичке Немачке и његови домаћи инструменти: Анализа делатности Драгомира Јовановића и Аугуста Мајснера у окупираној Србији (1941–1944)**“ има 364 стране, у оквиру којих се налазе и две табеле, шест илустрација (шема) и 66 слика. Текст дисертације подељен је на Предговор, Увод, пет поглавља, и Закључак, уз списак извора и литературе на крају.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације Радосава Туцовића јесте упоредна анализа делатности Аугуста Мајснера и Драгомира Јовановића, који су током окупације Србије (1941-1944) заузимали највише положаје у структурама окупационе и колаборационистичке полиције. Кроз компарацију деловања једног нацистичког полицијског функционера, и једног полицијског функционера у српском колаборационистичком систему, Туцовић осветљава блиску сарадњу окупационе и колаборационистичке полиције, а кроз њу даје и ширу слику функционисања репресивног полицијског апарата у нацистичкој Немачкој и на окупираним територијама.

Главни циљ дисертације Радосава Туцовића био је, стога, да анализира и објасни улогу појединца у креирању полицијског дела окупационог система, али и да покаже организациону структуру полиције, моделе њеног рада, њену радикализацију током окупације, и, најзад, исходе репресивног полицијског поступка, односно да прикаже масовна страдања становништва на територији окупиране Србије у периоду 1941-1944. До овог циља, колега Туцовић је дошао користећи обимну архивску грађу и релевантну литературу, уз употребу адекватне научне методологије. Кроз анализу деловања Драгомира Јовановића и Аугуста Мајснера у окупираној Србији, Туцовић је успео да позиционира Србију у окупираној Европи, и да прикаже трансфер немачког модела у функционисању полицијских формација окупиране Србије. Постављајући многа питања и анализирајући разноврсне изворе, Радосав Туцовић написао је докторску тезу која представља важан допринос разумевању репресивног полицијског апарата у нацистичкој Немачкој и у окупираној Србији.

Да би одговорио на сва постављена питања, Туцовић је користио теоријске моделе и методологије из различитих области (историја, међународно право, психологија личности), уз ослањање на два методолошка оквира – испреплетану историју (Entangled History) и заједничку историју (Shared History), што му је омогућило да из више углова сагледава феномене репресије, насиља, нацизма и колаборације у периоду 1941-1944. Од посебног значаја за овај рад била је литература везана за историју и теорију насиља и репресије, као и литература о нацизму и историји полиције. На тај начин, користећи мултидисциплинаран приступ, Радосав Туцовић је дао нова тумачења улоге појединца у оквиру нацистичког система власти.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Користећи релевантну теоријску литературу, уз анализу разноврсне архивске грађе и периодике, Радосав Туцовић је поставио више хипотеза, од којих су најважније да је колаборационистички режим у окупираној Србији успостављен по угледу на различите форме окупационог система широм окупиране Европе, али и прилагођен потребама Трећег рајха на конкретном простору окупиране Србије; да су локалне полицијске формације преузеле многе моделе деловања од окупационих полиција, те да је овај трансфер модела изведен кроз строго контролисану сарадњу и под вођством Аугуста Мајснера и Драгомира Јовановића. Поред ових, значајана је била и хипотеза да је систем који су створили Мајснер и Јовановић изнедрио велику количину насиља, где су највише страдали Јевреји, Роми, припадници покрета отпора, али и цивилно становништво.

Сматрамо да је кандидат својом докторском тезом доказао да су хипотезе од којих је пошао у истраживању биле прецизно дефинисане, те да су истраживањима и његовим анализама добиле потврду.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска теза Радосава Туцовића почиње Предговором (стр. I-XI) у коме је кандидат објаснио значај проучавања полицијских формација, репресије и насиља у окупираној Србији 1941-1944. и прецизно одредио предмет и циљеве истраживања. Колега Туцовић је у предговору поставио теоријске и методолошке основе свог истраживања, уз детаљно образлагање мултидисциплинарног приступа и коришћења компаративног метода. У Предговору је упознао читаоце с изворима и литературом које је користио приликом истраживања и писања докторске дисертације. Од посебног значаја је количина и разноврсност коришћених извора, с обзиром на то да је поред доступне архивске грађе из Архива Југославије, Државног архива Србије, Историјског архива Београда и Војног архива, користио и немачку грађу из Бундес архива у Белину, Архива Института за савремену историју у Минхену и Политичког архива Министарства спољних послова у Берлину.

У Уводу (стр. 1-17) свог рада, колега Туцовић је дао кратак историјат полицијских формација, с посебним освртом на развој полиције у Србији и Краљевини Југославији, и

теоријски осврт на питање полицијске репресије и инструментализације насиља у нацистичкој Немачкој и Краљевини Југославији. С обзиром да је тема његове доктрске тезе компаративна анализа две личности које су пресудно утицале на функционисање полицијских формација у окупираној Србији, Радосав Туцовић је у предговору дао и теоријски оквир за разумевање улоге појединца у нацистичком механизму власти, као и за разумевање феномена колаборације.

Након Увода, рад је подељен на пет поглавља. Прво поглавље, „Пре Другог светског рата“ (стр. 19-75), подељено је на три потпоглавља, и у њима се кандидат бавио развојем каријера Аугуста Мајснера и Драгомира Јовановића од детињства и образовања, до 1941. године. То му је дало могућност да анализира развој њихових политичких ставова, успон у каријери, и друштвену покретљивост која их је водила ка водећим позицијама у полицијским институцијама Трећег рајха и у окупираној Србији. Туцовић је у овом поглављу компаративно анализирао одрастање и успон Аугуста Мајснера из аустријске племићке породице, и Драгомира Јовановића из српске професорске породице, указујући на почетке њихове полицијске каријере, али и на везе са нацистичком Немачком.

Друго поглавље, „Преглед функционисања полицијског апарата у окупираној Србији (1941-1944)“ (стр. 76-144), такође је подељено на три потпоглавља, у којима је Туцовић представио начин функционисања полицијских формација под окупацијом, стављајући Србију у шири контекст окупационих система и колаборације за време Другог светског рата. Поред тога, користећи грађу из немачких архива, Туцовић је приказао структуралну организацију немачке полиције и у Трећем рајху и у окупираној Србији, пратећи њихову метаморфозу од 1941. до 1944, уз посебан акценат на колаборационистички систем безбедности и СС дивизију „Принц Еуген“. Од посебног значаја у овом поглављу је анализа ступања Драгомира Јовановића у службу под окупацијом, и његово деловање у полицијским формацијама на врхунцу његове, али и нацистичке моћи у окупираној Србији.

Треће поглавље, „Репресија и други системи полицијског рада“ (стр. 145-227) пружа анализу конкретног деловања полицијских формација, где се највише види систем рада, и врхунац репресије полицијског апарата који су организовали Мајснер и Јовановић. Кроз пет потпоглавља/проблемских целина – учвршћивање власти у Београду, однос

према покретима отпора, репресивни полицијским поступак, систем логора и борба са политичким ривалима у окупационој и колаборационистичкој организацији, обрађени су главни феномени деловања полиције и Мајснера и Јовановића, и врхунац репресије у окупираној Србији, с акцентом на страдање Јевреја и припадника комунистичког покрета.

Четврто поглавље, „Два полицијска функционера од приватног до јавног“ (стр. 228-273), има три потпоглавља, и у њима је колега Туцовић анализирао употребу пропаганде у деловању Мајснера и Јовановића. Посебну пажњу посветио је изградњи њихове медијске слике и трансферу нацистичког пропагандног модела у окупирану Србију. У овом поглављу, Туцовић се бавио и политичким ставовима Мајснера и Јовановића, пратећи њихове промене у односу на политички тренутак и промене у каријери. За стварање комплетне слике ове две личности, Туцовић се у овом поглављу бавио и њиховим приватним животом, и међуљудским односима са надређенима, подређенима и са грађанством.

У последњем, петом поглављу, „Пад“ (стр. 274-324), Радосав Туцовић је анализирао последње тренутке власти Мајснера и Јовановића, слабљење моћи полицијског система, смену Мајснера, напуштање, односно бег из земље Јовановића, његово хапшење, а потом и есктрадицију у социјалистичку Југославију. У овом поглављу, Туцовић је обрадио и суђења овим двома личностима одговорним за масовну репресију 1941-1944, и њихову смрт. На крају поглавља, као Епилог, Туцовић је изашао изван хронолошког оквира своје теме, и дао осврт на Аугуста Мајснера и Драгомира Јовановића у мемоаристици и научној литератури, и у култури сећања.

На крају рада, Туцовић је дао закључак, уз списак извора и литературе.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Захваљујући избору теме, која није на овај начин истражена у домаћој историографији, коришћењу разноврсних извора из домаћих и страних архива, као и релевантне литературе, уз добро постављене хипотезе, анализе и закључке, Радосав Туцовић је написао важну и научно утемељену докторску дисертацију, која додатно осветљава период окупације Србије 1941-1944, и која представља важан допринос поучавању репресивног апарата нацистичке државе, окупационих система и колаборације.

Својим анализама и закључцима, базираним на грађи домаћих и страних архива, Радосав Туцовић је успео да додатно осветли улогу Аугуста Мајснера, као СС и полицијског вође у Србији, и Драгомира Јовановића, Управника града Београда и шефа колаборационистичке полиције, као и да представи моделе њиховог деловања. Комисија оцењује да је својом докторском дисертацијом Радосав Туцовић допринео ширењу знања о деловању полицијских формација нацистичке Немачке, начину функционисања окупационог система у Србији, полицијској репресији, злочинима почињеним од стране нациста и колаборационистичког режима за веме Другог светског рата. На тај начин, он је дао и значајан допринос историографском, а не ревизионистичком тумачењу периода Другог светског рата у Србији.

Упркос многобројним изазовима која пружа једна оваква тема, Радосав Туцовић је успео да их са успехом савлада, и користећи мултидисциплинаран приступ и до сада некоришћену грађу, изнео је нов поглед на период окупације, и анализирао начине деловања полицијских формација и репресије према локалном стновништву. Добро структурисаним текстом, опремљеним табелама, шемама, фотографијама и илустрацијама, уз аргументовано излагање, дубинске анализе и ваљано закључивање, колега Радосав Туцовић написао је докторску дисертацију која ће, како провокативном темом, тако и научним приступом и популарним стилем којим је писана, привући не само академску, него и ширу јавност, заинтересовану за период Другог светског рата на глобалном нивоу, у Европи и у Србији, и историју Трећег рајха и окупационих система.

6. Закључак

Упознавши се са текстом докторске дисертације Радосава Р. Туцовића, Комисија је закључила да је дисертација урађена у складу са одобреном пријавом теме. Јасно формулисане хипотезе, опсежно истраживање у српским и немачким архивима и коришћење релевантне литературе, помогле су кандидату Туцовићу да уради зрео и теоријски и методолошки утемељен научни рад. Начин на који је приступио теми, нови извори и компаративни приступ које је користио, уз резултате које је добио, чине његову дисертацију оригиналним и самосталним научним делом, које представља значајан допринос науци, и које ће употпунити празнине и у српској и у немачкој историографији. На основу свега наведеног, Комисија даје позитивну оцену докторске дисертације

Радосава Туцовића „Полицијски репресивни апарат нацистичке Немачке и његови домаћи инструменти: Анализа делатности Драгомира Јовановића и Аугуста Мајснера у окупираној Србији (1941–1944)“ и констатује да су се стекли сви услови за њену усмену одбрану.

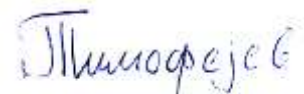
У Београду, 13. јула 2021.

Комисија:

Проф. др Милан Ристовић
Редовни професор
Филозофски факултет
Универзитет у Београду

др Миле Бјелајац
Научни саветник
Институт за новију историју Србије

др Бојан Б. Димитријевић
Научни саветник
Институт за савремену историју

Проф. др Алексеј Тимофејев
Ванредни професор
Филозофски факултет
Универзитет у Београду